

Сучасні технології на службу суспільству – «електронний апостиль» перспективний державний електронний сервіс

Д. В. Журавльов
начальник Управління
функціонування центрального
засвідчувального органу
Міністерства юстиції України

Іntenсивний розвиток науково-технічного ресурсу, направлений на прискорення економічних процесів у суспільстві, сприяв широкому використанню електронних засобів зв'язку та інформаційно-комунікаційних технологій, за допомогою яких сьогодні активно відбувається оперативне поширення інформації в різних сферах праводносин та здійснюється електронний документообіг. У зв'язку з веденням господарської діяльності за допомогою Інтернету та електронного документообігу особливо актуально постає питання про необхідність створення єдиної ефективної системи безпеки нотаріально завірених та зазначених апостилем офіційних документів.

Як свідчить статистика, більша частина інформації і документів передається саме в електронному вигляді. Використання електронного цифрового підпису (далі – ЕЦП) і електронного документообігу сприяють актуалізації та зростанню економічних процесів, поширюють інформаційно-комунікаційні технології на всі

сфери суспільного життя, є певним елементом заощадження.

Міжнародний досвід свідчить про необхідність впровадження електронних технологій в нотаріальний процес України та тісно з ним пов'язаний процес надання адміністративних послуг щодо апостилювання офіційних документів (зокрема використання електронного підпису як невід'ємного елемента електронного документа).

Так, нотаріус при наданні юридичної вірогідності документам, які викладені на папері, використовує різноманітні бази даних (реєстри), при формуванні витягів з них використовує та скріплює їх ЕЦП, який за юридичною силою рівнозначний власноручному підпису. Згадані правила визначені у статті 3 Закону України «Про електронний цифровий підпис». Разом з тим і Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» підкреслює необхідність наявності ЕЦП в електронному документі для визнання його дійсності.

У свою чергу міжурядові організації, учасником яких є Україна, також

активно закликають використовувати можливості електронних засобів зв'язку та інструментів інформаційно-комунікаційних технологій в нотаріальній діяльності.

У квітні 2006 року Постійним бюро Гаазької конференції з міжнародного приватного права і Національною асоціацією нотаріусів Сполучених Штатів Америки була розпочата експериментальна програма з використання електронного апостиля (e-apostil). У рамках цієї програми використання e-apostil допускалася видача апостилів в електронній формі з цифровим підписом органу, що має компетенцію, необхідну для цілей Гаазької конвенції про апостиль. При цьому кожен компетентний орган повинен вести електронний реєстр, який забезпечує можливість перевірки виданих апостилів.

Базуючись на матеріалах, підготовлених ЮНСІТРАЛ (Комісія ООН з права міжнародної торгівлі), під назвою «Сприяння зміцненню довіри до електронної торгівлі: правові питання міжнародного використання електронних методів посвідчення дійсності та підписання» (2009) проаналізовано практику використання електронних засобів зв'язку, інструментів інформаційно-комунікаційних технологій в нотаріальній діяльності та виділено такі напрями:

- використання інформаційних технологій (електронний документообіг, ЕЦП, інформаційні та інформаційно-реєстраційні системи тощо) для організації нотаріальної діяльності;

- надання окремих видів нотаріальних дій в електронному вигляді, у тому числі фіксація і посвідчення: авторства; інформації, яка міститься на сайтах і інтернет-сторінках; від-

правки електронного листа (е-контент); електронний апостиль.

Якщо виокремити з всього переліку електронний апостиль, то комісія Гаазької конференції визначила чотири етапи апостилювання, щодо яких можливе вдосконалення інформаційних технологій ефективно з точки зору часових і матеріальних витрат:

- 1) створення захищених електронних баз даних, що містять підписи для підтвердження їх автентичності на офіційній документації, для якої запитаний апостиль;

- 2) застосування електронного редагування тексту для заповнення штампа «Апостиль»;

- 3) використання електронних підписів посадових осіб організації для відтворення їх електронними захищеними засобами і роздрукування безпосередньо на апостиль;

- 4) зміст електронного реєстру.

На сьогодні є 17 країн-учасниць Гаазької конвенції, які ведуть електронний реєстр апостилей: Андора, Бельгія, Болгарія, Колумбія, Коста Рика, Домінікана, Грузія, Ірландія, Мексика, Нова Зеландія, Перу, Республіка Молдова, Росія, Словенія, Іспанія, Уругвай, США (штати Каліфорнія, Колорадо, Північна Кароліна, Род-Айленд, Техас, Східна Вірджинія, округ Вашингтон). Україна має всі можливості найближчим часом реалізувати цей проект у себе і стати вісімнадцятою країною світу, що запровадила сучасні електронні технології з електронного апостилювання офіційних документів.

Слід зазначити, що відповідно до Гаазької конвенції про апостиль правом проставлення апостиля володіє тільки компетентний орган, призначений державою, в якому складений даний офіційний документ. Апостилі засвід-

чують справжність підпису, в якості якого виступала особа, що підписала документ, а також справжність скріплюючої документ печатки або штемпеля, але не стосуються змісту самого документа.

На сьогодні Міністерство юстиції проставляє апостиль на офіційних документах, призначених для використання на території іноземних держав, що видаються органами юстиції та судами, а також на документах, що оформляються нотаріусами. Апостиль проставляється безпосередньо на вільному від тексту місці документа або на його зворотному боці чи на окремому аркуші та засвідчується підписом і печаткою посадової особи компетентного органу. Наведена вище схема потребує безпосередньої присутності заявника (громадянина) та є не зручною і не заощадливою для громадян, які мешкають поза межами міста Києва.

З метою забезпечення вільнішого доступу громадян до процедури проставлення апостиля та покращення якості обробки документів, що потребують апостилювання, варто було б запровадити систему електронного апостилювання документів в Україні за таким алгоритмом:

1) прийом та перевірка документів, що потребують апостилювання, від громадян;

2) перетворення документів, що потребують апостилювання, в електронний документ шляхом сканування його в електронний файл формату PDF;

3) накладання електронного цифрового підпису нотаріуса на електронний файл формату PDF, відправка електронною поштою до Департаменту нотаріату та банкрутства Міністерства юстиції України;

4) отримання Департаментом нотаріату та банкрутства електронного файла з ЕЦП нотаріуса та перевірка справжності ЕЦП нотаріуса;

5) друк надісланих документів формату PDF, проставлення апостиля, внесення до відповідного реєстру;

6) розсилка документів, завірених апостилем, нотаріусу або громадянину (за згодою) рекомендованим листом засобами поштового зв'язку.

Таким чином, застосування електронного апостиля надасть суттєві переваги та зручності, а саме:

доступність для громадян електронних сервісів з проставлення апостиля; відсутність необхідності громадянам звертатися до Міністерства юстиції особисто та приїжджати до міста Києва;

зменшення особистих витрат громадян на проїзд до міста Києва;

економія особистого часу;

покращання якості обробки документів, що потребують апостилювання; використання сучасних Інтернет-технологій з метою економії часу та коштів громадян;

використання електронного цифрового підпису;

спрощення надання послуг.

Без сумніву, впровадження нових електронних технологій та запровадження зазначеного алгоритму проставлення апостиля в Україні потребує ретельного опрацювання та вивчення міжнародного досвіду з відповідного напрямку. Але все ж є впевненість в тому, що використання електронного апостиля дасть змогу громадянам країни та юридичним особам безперешкодно і безпечно обмінюватися важливими документами, не побоюючись за їх достовірність, що, безперечно, буде позитивним кроком в євроінтеграційних процесах.